

بررسی و مقایسه ویژگی‌های شخصیتی رانندگان متخلف با رانندگان عادی منطقه ۲ راهنمایی و رانندگی شهر تهران در سال ۱۳۸۷

تاریخ دریافت: ۱۳۸۷/۱۲/۱۷

تاریخ پذیرش: ۱۳۸۸/۰۲/۱۹

سرگرد احمد سوری^۱

سرهنگ رضانعلی باغانی^۲

چکیده

تحقیق حاضر به منظور بررسی و مقایسه ویژگی‌های شخصیتی رانندگان متخلف و رانندگان عادی اجرا شده است. برای بررسی ویژگی‌های شخصیتی این دو گروه، نمونه‌ای به تعداد ۲۰۰ نفر (از هر گروه ۱۰۰ نفر) انتخاب شده‌اند. روش نمونه‌گیری گروه اول به طور سرشماری (رانندگانی که خودرو آنها در منطقه ۲ راهنمایی و رانندگی متوقف شده بود) و برای گروه دوم به صورت تصادفی است که ویژگی‌های شخصیتی آنها از طریق آزمون شخصیتی MMPI مورد مقایسه قرار گرفته است. نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد رانندگان متخلف از نظر علائم شخصیتی با رانندگان عادی متفاوت هستند به طوری که در مقیاس‌های خود بیمار انگاری (Hs)^۳، افسردگی (D)^۴، انحراف روانی-اجتماعی (Pd)^۵، پارانویا (Pa)^۶، ضعف روانی (Pt)^۷، اسکیزوفرنی (Sc)^۸ و مانیا (Ma)^۹ میانگین علائم رانندگان متخلف از گروه عادی بالاتر و این تفاوت از نظر آماری معنی‌دار است اما تنها در مقیاس هیستری (Hy)^{۱۰} بین این دو گروه تفاوت معناداری یافت نشد. یافته‌های حاضر با اکثر تحقیقات قبلی همخوانی داشته زیرا بر حسب نظر محققان عامل انسانی به ویژه ویژگی‌های شخصیتی می‌تواند در رفتارهای ترافیک نقش عمده‌ای داشته باشد. بدین لحاظ در پایان تحقیق پیشنهادهایی ارائه شده است که با به کارگیری آن می‌توان پیامدهای مثبتی را برای مسئله ترافیک و رانندگی در کشور انتظار داشت.

کلیدواژه‌ها: شخصیت^{۱۱}، ویژگی‌های شخصیت^{۱۲}، رفتار رانندگی^{۱۳}

مقدمه

^۱ عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی ناجا

^۲ عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی ناجا

^۳ Hypochondriasis

^۴ Depression

^۵ Psychopathie deviation

^۶ Paranoia

^۷ Psychosthenia

^۸ Schizophrenia

^۹ Hypomania

^{۱۰} Hysteria

^{۱۱} Personality

^{۱۲} Personality characteristics

^{۱۳} Driving behavior

شخصیت مفهوم پیچیده‌ای است که تعریف جامعی از آن وجود ندارد. وجود بیش از ۵۰ تعریف از شخصیت در ادبیات روانشناسی نشانگر این پیچیدگی می‌باشد [۱]. شولتز^۱ شخصیت را همه ویژگی‌های شناختی، هیجانی، رفتاری و جسمی با ثبات فرد که در چگونگی رفتار او در موقعیت‌های بسیار متنوع تجلی می‌کند، می‌داند [۲]. هر چند که برخی از روانشناسان بر این عقیده‌اند که شخصیت مسئله‌ای پایدار است اما برخی دیگر نظیر هانس جی ایزنگ^۲ معتقدند صفاتی نظیر اجتماعی بودن و اخلاق ممکن است در شرایطی تغییر یافته و فرد به صورت غیر اجتماعی عمل کند. در این باره والتر مایکل^۳ به وضوح نشان داد که سبک رفتار هر شخص ثابت و پایدار نیست [۳]. از طرفی گاهی اوقات ویژگی‌های شخصیتی فرد انعطاف‌ناپذیر و غیرانطباق شده و عملکرد وی را به میزان قابل ملاحظه‌ای مختل می‌سازد. شخصیت انسان زمانی دچار اختلال است که باعث ناراحتی و آسیب خود فرد یا دیگران شود. مبتلایان به اختلال‌های شخصیتی دارای گروهی از صفات شخصیتی هستند و این صفات نیز تا آن اندازه از هنجار انحراف دارد که باعث می‌شود سلامت یا سازگاری فرد به خطر بیفتد. با تاملی در اختلالات و ناهنجاری‌های شخصیتی و بیماری‌های روانی درمی‌یابیم آنان بیش از سایرین آمادگی ارتکاب تخلفات رانندگی همانند سایر جرایم و تخلفات دارند.

ادبیات تحقیق

بر حسب نظریه آیزنگ، رفتارهای بزهکارانه از ویژگی‌های شخصی خاصی ناشی می‌شوند. وی اعتقاد دارد تمام ویژگی‌های شخصیتی موجود بین افراد را می‌توان به صورت دو بعد شخصیتی روان‌رنجوری و برون‌گرایی طبقه‌بندی کرد و فردی با روان‌رنجوری بالا مستعد خلق متغیر، افسردگی و اضطراب است در صورتی که روان‌رنجور پایین دارای عواطف ثابت است. از طرفی فرد دارای بعد برون‌گرایی بالا نیازمند دریافت محرک‌های زیادی از محیط است [۴].

ریموند کتل^۴ ۱۶ عامل را به عنوان صفات بنیادی و زیربنایی شخصیت شناسایی کرد که در روی پیوستاری قرار دارند. به عنوان مثال کتل صفات بی‌نظم-نظم، کم‌رو-بی‌باک،

¹ D.Shultz

² Hans J. Eysenck

³ Walter mischel

⁴ Raymond cattle

فرصت طلب- باوجدان، باثبات- تهییج پذیر، بی خیال- عصبی و غیره را مطرح کرد که از صفات بنیادی شخصیت انسان هستند.

از طرفی دیگر تحقیقات متعدد حاکی از ارتباط بین ویژگی‌های شخصیتی با تخلفات رانندگی است. مک گوایر دریافت که برخی تصادف‌های بزرگراه‌ها مرتبط با عواملی چون بی‌ثباتی عاطفی، غم، رفتار ضد اجتماعی، رفتار تکانشی یا فشار روانی راننده بوده است. این رفتارها باعث می‌شود احتیاط، توجه، مسئولیت‌پذیری، مراقبت و هوشیاری راننده کم شده و خطر تصادف بیشتر شود [۵].

آیزنک مسئله هیجان‌خواهی را از مولفه‌های برون‌گرایی می‌داند و افراد هیجان‌خواه افرادی هستند که فعالانه به دنبال موقعیت‌های خطرناک می‌روند.

نیومن و دیگران^۱ معتقدند بیش از ۹۰ درصد تصادفات تا اندازه‌ای به دلیل شخصیت راننده و وابسته به رفتارهای راننده است و رانندگی همراه با خطر باعث نتایج منفی می‌شود. رانندگی خطرناک شامل رانندگی رقابت‌جویانه (لذت بردن از مانور دادن در میان دیگر رانندگان)، رانندگی خطرپذیر (پذیرش خطرات رانندگی برای هیجان و لذت)، رانندگی همراه با خطرپذیری بالا (سرعت و سبقت ناگهانی)، رانندگی پرخاشجویانه با ویژگی‌های شخصیتی که چنین رفتارهایی را تشدید می‌کند، است [۶].

ویژگی‌های شخصیتی نظیر پرخاشجویی، نابهنجاری، تحریک‌پذیری و ریسک‌جویی عواقب منفی رانندگی را به دنبال دارد.

ایورسن و راندمو^۲ [۷]، سومر^۳ [۸] و اولبرگ و راندمو^۴ [۹] نیز به ارتباط میان شاخص‌های شخصیت و رفتار رانندگی اشاره داشته و مطرح کردند که ویژگی‌های شخصیتی رفتارهای مخرب رانندگی نظیر رانندگی ریسک‌پذیر را قابل پیش‌بینی می‌سازد. متغیرهای رفتاری به عنوان عامل برای تصادفات شناخته شده‌اند.

از طرفی باید گفت بسیاری از نابهنجاری‌های شخصیتی نظیر شخصیت‌های ضداجتماعی، اختلال شخصیت‌های مرزی، هیستریانی و بیماری‌های روانی با تخلفات رانندگی همبسته‌اند. افراد دارای شخصیت ضد اجتماعی و پسیکوپات‌ها فاقد حس مسئولیت و ارزش‌های اخلاقی هستند و به احساسات و خواسته‌های دیگران احترام نمی‌گذارند و به قوانین نیز بی‌تفاوتند.

¹ Newman TR et al

² Iversen and Rundmo

³ Sumer

⁴ Ulleberg and Rundmo

افراد دارای اختلال شخصیت مرزی بی‌ثبات بوده و رفتارشان غیر قابل پیش‌بینی و تکانه‌ای است. خشونت و سایر جرایم در این عده نیز زیاد است. افراد دارای شخصیت هیستریایی به دنبال توجه دیگران بوده و در رانندگی با حرکات نمایشی و مانورها در پی جلب نظر دیگران هستند [۱۰].

بیماران روانی نیز دسته‌ای از افراد نابهنجار هستند که در دو دسته کلی بیماران خفیف روانی یا نوروها^۱ و بیماران شدید روانی یا پسیکوزها^۲ طبقه‌بندی می‌شوند. به نظر می‌رسد در میان این بیماران میزان تخلفات رانندگی نسبت به سایرین بیشتر باشد به طوری که افراد نوروتیک توانایی کنترل هیجان‌های خود را نداشته و بدین لحاظ ممکن است در زمان رانندگی رفتار تهاجمی داشته و مقررات را زیر پا گذارند. افراد پسیکوتیک نیز به دلایل مختلف از جمله توهم و هذیان یا فقدان تعادل شخصیتی و بی‌ثباتی عاطفه هر آن ممکن است حوادثی را موجب شوند [۱۰].

بیان مسئله

ارزیابی شخصیت و ویژگی‌های شخصیتی یکی از حوزه‌های اصلی کاربرد روانشناسی در دنیای واقعی است به طوری که روانشناسان از طریق ارزیابی شخصیت می‌کوشند افراد بهنجار را از افراد نابهنجار متمایز کنند و در عین حال، نشانه‌ها و احساس‌های افراد بیمار را درک و آنان را درمان کنند. این امر زمانی کاربرد فراوان دارد که به حل مسائل و مشکلات اجتماعی منجر شود.

یکی از مسائل مهم جوامع به ویژه در ایران موضوع رانندگی و ترافیک است. با اینکه تحقیقات بی‌شماری درباره رفتار رانندگان، علل تصادفات و تخلفات و غیره انجام شده اما درباره موضوع شخصیت رانندگان به ویژه رانندگان متخلف در ایران تحقیقات اندکی صورت گرفته است تا بتواند در این زمینه راهگشا باشد بنابراین در این باره سوالات مبهم زیادی وجود دارد. به عبارت دیگر سهم عوامل و ویژگی‌های شخصیتی بر تخلفات رانندگی هنوز ناشناخته مانده است. در طرح حاضر به دنبال پاسخ به این سوال هستیم که «چه تفاوت‌هایی از نظر علائم نابهنجاری شخصیتی بین رانندگان متخلف و عادی وجود دارد؟»

اهمیت و ضرورت

¹ Nerrosis

² Psychosis

ویژگی‌های شخصیتی می‌تواند با رفتارهای ترافیکی و نحوه رانندگی فرد ارتباط داشته باشند به طوری که در بسیاری از مواقع دلایل تخلفات رانندگی می‌تواند، مسائل و اختلالات شخصیتی باشد بنابراین در چنین حالاتی است که ابزارهای موجود نمی‌توانند رفتار مطلوب را در فرد درون‌سازی کند زیرا ابزارهای موجود به ویژه تنبیه به فرد نشان می‌دهد که چه کار نکند ولی نشان نمی‌دهد که چه کار کند.

در واقع این ابزارها رفتارهای مطلوب را نمی‌آموزند در نتیجه افرادی که دارای مشکلات شخصیتی و بیماری که دست به نابهنجاری در زمینه رانندگی می‌زنند به طور اصولی درمان نمی‌شوند بنابراین نیاز به اصلاح و درمان اصولی ضرورت می‌یابد. از طرف دیگر، شناخت ویژگی‌ها و علائم نابهنجاری شخصیتی دخیل در تخلفات رانندگی می‌تواند منجر به پیش‌بینی روش علمی برای پیشگیری از این تخلفات شود.

در جامعه ما تحقیقات بسیار اندکی درباره رابطه ویژگی‌های شخصیتی با تخلفات انجام گرفته است تا بتوان از نتایج آن در بهبود وضعیت بهره برد به همین جهت ضرورت انجام چنین تحقیقاتی بیش از پیش آشکار می‌شود. همچنین انجام چنین تحقیقاتی می‌تواند برای دست‌اندرکاران مراکز آموزش رانندگی و پیشگیری از تخلفات و به طور عمده پلیس راهنمایی و رانندگی مفید و حائز اهمیت باشد.

اهداف پژوهش

هدف اساسی تحقیق حاضر آگاهی از ارتباط علائم نابهنجاری شخصیتی با تخلفات رانندگی در رانندگان متخلف است اما اهداف فرعی تحقیق عبارت است از:

- ۱- آگاهی از تفاوت‌های ویژگی‌های شخصیتی رانندگان متخلف با رانندگان عادی.
- ۲- آگاهی از علائم نابهنجاری شخصیتی در رانندگان متخلف.
- ۳- ارائه راهکارهای عملی برای اصلاح رفتار رانندگان متخلف دارای نابهنجاری‌های شخصیتی.

فرضیه‌های تحقیق

- ۱- بین میزان علائم خود بیمار انگاری (Hs) دو گروه رانندگان متخلف و عادی تفاوت معناداری وجود دارد.
- ۲- بین میزان علائم افسردگی (D) دو گروه رانندگان متخلف و عادی تفاوت معناداری وجود دارد.

- ۳- بین میزان علائم هیستری (Hy) دو گروه رانندگان متخلف وعادی تفاوت معناداری وجود دارد.
- ۴- بین میزان علائم انحراف روانی- اجتماعی (Pd) دو گروه رانندگان متخلف وعادی تفاوت معناداری وجود دارد.
- ۵- بین میزان علائم پارانوئید (P) دو گروه رانندگان متخلف و عادی تفاوت معناداری وجود دارد.
- ۶- بین میزان علائم ضعف روانی (Pt) دو گروه رانندگان متخلف و عادی تفاوت معناداری وجود دارد.
- ۷- بین میزان علائم اسکیزوفرنی (Sc) دو گروه رانندگان متخلف و عادی تفاوت معناداری وجود دارد.
- ۸- بین میزان علائم مانیا (Ma) دو گروه رانندگان متخلف و عادی تفاوت معناداری وجود دارد.

تعریف عملیاتی واژه‌ها

علائم نابهنجاری‌های شخصیتی: منظور نمرات حاصله از مقیاس‌های نابهنجاری آزمون MMPI است که شامل هشت مقیاس بالینی بوده و در ابزار تحقیق به تشریح آنها می‌پردازیم.

رانندگان متخلف: در تحقیق حاضر منظور رانندگانی است که خودرو آنها به دلایل تخلف‌های زیاد در پارکینگ‌های منطقه ۲ راهنمایی و رانندگی نگهداری شده‌اند.

روش تحقیق: روش تحقیق حاضر، علی- مقایسه‌ای است. در چنین تحقیقاتی هدف محقق یافتن علت‌های احتمالی یک الگوی رفتاری است، بدین منظور، آزمودنی‌هایی که دارای رفتار مورد مطالعه هستند با آزمودنی‌هایی که این رفتار در آنها مشاهده نمی‌شود، مقایسه می‌شوند. این روش را غالباً پژوهش «پس رویداد»^۱ می‌نامند زیرا علت رفتار از پیش رخ داده است و مطالعه آن در حال حاضر از طریق اثری که بر متغیری دیگر- که معلول خوانده می‌شود- گذارده و بر جا مانده، امکان دارد [۱۱]. از آنجایی که طرح حاضر به دنبال یافتن تاثیر عوامل نابهنجاری شخصیتی روی تخلف رانندگی بوده و رانندگان متخلف با رانندگان عادی مقایسه

¹ ex Post Facto

شده‌اند و همچنین این عوامل نابهنجاری شخصیتی از قبل حادث شده‌اند، روش آن علی- مقایسه‌ای یا پس‌رویدادی است.

جامعه آماری

در تحقیق حاضر جامعه آماری عبارت از تمامی رانندگان مرد و زن مقیم منطقه ۲ راهنمایی و رانندگی تهران بزرگ است.

نمونه و روش نمونه‌گیری

نمونه تحقیق حاضر عبارت است از ۲۰۰ نفر راننده که ۱۰۰ نفر آن به عنوان متخلف و ۱۰۰ نفر دیگر نیز به عنوان راننده عادی شناسایی شده‌اند. روش نمونه‌گیری در طرح حاضر برای نمونه اول، یعنی رانندگان متخلف به صورت سرشماری بوده به طوری که شخصیت رانندگانی که خودرو آنها در پارکینگ‌های منطقه ۲ راهنمایی و رانندگی تحت تعقیب بوده‌اند مورد مطالعه قرار گرفته‌اند.

نمونه گروه دوم، یعنی رانندگان عادی نیز به صورت کاملاً تصادفی از همان منطقه انتخاب شده‌اند بنابراین روش نمونه‌گیری برای رانندگان متخلف به صورت سرشماری و برای رانندگان عادی به صورت تصادفی بوده است.

ابزار اندازه‌گیری

آزمون MMPI

آزمون شخصیتی MMPI یا پرسشنامه چند وجهی مینه‌سوتا به عنوان یک ابزار عینی برای تشخیص بیماری‌های روانی تدوین شده است. تاکنون پژوهش‌های زیادی درباره این آزمون صورت گرفته است به طوری که هنوز هم یک ابزار معتبر تشخیص بیماری‌های روانی بوده و به عنوان یک ابزار مهم در مطالعه شخصیت به کار گرفته می‌شود. فرم کوتاه آزمون یادشده شامل ۷۱ سوال است. این پرسشنامه را هم می‌توان به صورت فردی و هم به صورت گروهی اجرا کرد. از آزمودنی خواسته می‌شود پاسخ‌های خود را در مورد هر سوال با علامت (x) در پاسخنامه مشخص کند.

فرم‌های گوناگونی آن را می‌توان در گروه‌های سنی بالاتر از ۱۶ سال یا افرادی که حداقل دارای هشت کلاس تحصیل هستند، اجرا کرد. نمره‌گذاری این پرسشنامه برای هشت میزان بالینی و سه میزان روانی صورت می‌گیرد.

میزان‌های روایی

میزان L یا میزان دروغ سنجی: سادگی یا دروغ‌گویی آزمودنی را نشان می‌دهد. نمره زیاد در این میزان مخصوص افرادی است که سعی داشته‌اند چهره‌ای جز آنچه هستند، معرفی کنند. میزان F: بیشتر نمودار آشفته‌گی فکری و خودکم بینی آزمودنی است. نمره زیاد این میزان عدم فهم سوالات یا عدم همکاری فرد را می‌رساند.

میزان K: جنبه‌های دفاعی آزمودنی را می‌رساند و در عین حال برای تصحیح بعضی از میزان‌های بالینی نیز به کار می‌رود. کسانی که نمره بالایی این میزان داشته باشند، افرادی هستند نایمن که با مشکلات فراوانی در روابط اجتماعی و کنش‌های متقابل خود با دیگران مواجه هستند و در کارشان نظم و ترتیب وجود ندارد.

میزان‌های بالینی

میزان HS: سوالات این میزان نشان‌دهنده برداشت آزمودنی از وضع جسمانی و سلامتی خویش است. نمره زیاد در کسانی دیده شده است که از وضع جسمانی خود ناراضی هستند و نسبت به محیط، دشمنی دارند و سعی در جلب توجه از طرف دیگران دارند. این افراد خودمدارند و همیشه مانع خود را در نظر می‌گیرند. نمره متوسط در آزمودنی‌هایی دیده می‌شود که هیچ‌گونه جاه‌طلبی ندارند ولی در عین حال خودخواه هستند. نمره کم نشان دهنده احساس مسئولیت و قدرت تطابق با محیط است.

میزان D: نمره زیاد در این میزان نشان دهنده وخامت وضع آزمودنی است. این افراد ساکت و گوشه‌گیر هستند، در ابزار تمایلات خویش با مشکلات روبه‌رو هستند و قادر به سازگاری با محیط نیستند. نمره کم در این میزان مخصوص افراد شاداب و فعال است که قدرت سازگاری با محیط دارند.

میزان Hy: نمره زیاد در این میزان نشان دهنده ناراحتی‌های جسمانی و شرایطی است که فرد در برقراری رابطه با دیگران خودداری می‌کند. این افراد به خود توجه داشته‌اند و از دیگران توقع محبت و حمایت دارند و نسبت به ناراحتی‌ها، بینش ندارند.

میزان Pd: سوالات این میزان ناسازگاری‌های اجتماعی، نداشتن تجربیات خوش در زندگی و عدم رضایت از وضع و محیط خانوادگی را می‌سنجند. نمره زیاد مخصوص کسانی است که خود را قربانی خانواده می‌دانند و علیه آنها عصیان دارند. از طرح‌ریزی و برنامه برای آینده استفاده نمی‌کنند، بدون توجه به پیامد رفتار دست به اقداماتی می‌زنند، روابط آنها سطحی

است، در دوستی کمتر وفا دارند، صداقت در کارشان نیست، این افراد به طور معمول اجتماع ستیزند و در نوجوانی بزهکارند.

میزان Pa: سوالات این میزان محتوای حساسیت‌ها، موازین اخلاقی، بدبینی و شکایت از دیگران را تشکیل می‌دهد. با این میزان افراد پارانوئید را می‌توان باز شناخت. این افراد همیشه و در همه حال به دیگران سوء ظن داشته و دیگران را مقصر می‌دانند، حالت دفاعی دارند و بسیار خشک و غیر قابل انعطاف هستند. نمره کم در این میزان در افراد لجباز و کسانی که از قبول پیشنهادات اصلاحی دیگران سرباز می‌زنند، دیده می‌شود.

میزان PT: سوالات این میزان نشان‌دهنده اضطراب و تشویش و ترس و کم ارزش دادن به خود است. نمره بالا در این میزان نشان‌دهنده افراد وسواسی بوده که از پدیده‌ها وحشت دارند و در تصمیم‌گیری ناتوانند. نمره کم مخصوص افرادی است که اعتماد به نفس دارند، آرام هستند و احساس ایمنی می‌کنند.

میزان SC: سوالات مربوط به این میزان برای شناخت افکار عجیب و غریب و غیر عادی و همچنین کسانی که شناخت دگرگونی دارند به کار می‌رود. نمره زیاد اختصاص به کسانی دارد که خود را غریبه با جامعه می‌دانند و احساس می‌کنند که جامعه آنها را درک نمی‌کند.

همچنین در مورد هویت و شخصیت خود شک داشته و خود را بی ارزش می‌دانند. میزان Ma: نمره بالا در این میزان نشان‌دهنده دامنه وسیعی از فعالیت‌هایی بوده که متوجه امور بیپه‌وده و بر خلاف سنت‌های اجتماعی است. این افراد رفتار خود را در کنترل ندارند و در برابر با محرک‌ها واکنش فوری نشان می‌دهند. حساسیت، زودرنجی و خصومت با دیگران و همچنین خوش‌بینی زیاد از حد در این افراد وجود دارد. نمره پایین در این میزان نشان‌دهنده افسردگی و گوشه‌گیری در فرد است.

یافته‌های تحقیق

اطلاعات مندرج در جدول یک نشان می‌دهد ۸۷/۵ درصد نمونه مورد بررسی مذکر و ۸ درصد نیز مونث بوده‌اند.

جدول یک- توزیع فراوانی و درصد نمونه مورد نظر بر حسب جنسیت

ردیف	طبقات	فراوانی	درصد
۱	مذکر	۱۷۵	۸۷/۵
۲	مونث	۱۶	۸
۳	بدون پاسخ	۹	۴/۵
	جمع کل	۲۰۰	۱۰۰

اطلاعات مندرج در جدول دو نشان می‌دهد ۶۷ درصد نمونه مورد بررسی دارای سن ۲۰ تا ۳۰ سال بوده و فقط سه درصد بالاتر از ۶۰ سال هستند.

جدول دو- توزیع فراوانی و درصد نمونه مورد نظر بر حسب سن

ردیف	طبقات	فراوانی	درصد
۱	۲۰-۳۰	۱۳۴	۶۷
۲	۳۱-۴۰	۲۶	۱۳
۳	۴۱-۵۰	۲۱	۱۰/۵
۴	۶۰-۵۱	۱۳	۶/۵
۵	بالاتر از ۶۰	۶	۳
جمع کل		۲۰۰	۱۰۰

اطلاعات مندرج در جدول سه نشان می‌دهد بر حسب نظر نمونه رانندگان متخلف ۴۲ درصد آنها اذعان داشته‌اند تا ۱۰ نوع تخلف برای آنها ثبت شده است، البته دامنه پراکندگی تخلفات تا ۳۰ تخلف نیز است.

جدول سه- فراوانی و درصد میزان تخلفات رانندگان متخلف

ردیف	طبقات (تعداد تخلفات)	فراوانی	درصد
۱	تا ۱۰ تخلف	۴۲	۴۲
۲	۱۱-۲۰	۱۵	۱۵
۳	۲۱-۳۰	۱۵	۱۵
۴	بدون پاسخ	۲۸	۲۸
جمع کل		۱۰۰	۱۰۰

اطلاعات مندرج در جدول چهار نشان می‌دهد در مقیاس‌های اعتبار آزمون گروه عادی در میزان دروغ‌سنج دارای میانگین بالاتر بوده و از نظر آماری این تفاوت با گروه متخلف معنی‌دار است ولی گروه متخلف، تمارض بیشتری کرده که این نیز معنی‌دار است. از نظر مقیاس دفاعی تفاوت بین دو گروه معنی‌دار نیست.

جدول چهار- مقایسه مقیاس‌های اعتبار آزمون‌های دو گروه بر اساس آزمون T-test

ردیف	مقیاس	گروه	میانگین	انحراف استاندارد	T-test	sig
۱	L (دروغ‌سنجی)	عادی	۳/۰۷	۱/۴۵	۲/۱۴	۰/۰۳۳
		متخلف	۲/۶۳	۱/۴۵		
۲	F (تمارض)	عادی	۲/۱۳	۱/۵۶	-۵/۰۱	۰/۰۰۰
		متخلف	۳/۶۱	۲/۵۰		
۳	K (دفاعی)	عادی	۸/۵۵	۲/۴۳	۰/۴۸۱	۰/۶۳۱
		متخلف	۸/۳۴	۲/۸۳		

فرضیات تحقیق

برای مقایسه علائم نابهنجاری شخصیتی بین دو گروه مورد بررسی از آزمون T-test استفاده شده که نتایج آن به شرح جدول پنج است.

جدول پنج- مقایسه مقیاس‌های بالینی آزمون دو گروه بر اساس آزمون T-test

ردیف	مقیاس	علائم بارز	گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	t-test	sig
۱	HS	خود بیمار انگاری	عادی	۱۰۰	۲/۹۰	۱/۵۴	-۵/۵۷	۰/۰۰۰
			متخلف	۱۰۰	۴/۲۶	۱/۸۹		
۲	D	افسردگی	عادی	۱۰۰	۴/۹۵	۱/۸۵	-۵/۲۰	۰/۰۰۰
			متخلف	۱۰۰	۶/۷۴	۲/۹۰		
۳	Hy	هیستری و نمایشی	عادی	۱۰۰	۹	۲/۲۸	-۱/۸۹	۰/۰۶۰
			متخلف	۱۰۰	۹/۶۵	۲/۵۶		
۴	PD	انحراف روانی- اجتماعی	عادی	۱۰۰	۶/۱۶	۱/۹۳	-۲/۰۹	۰/۰۳۷
			متخلف	۱۰۰	۶/۸۱	۲/۴۲		
۵	Pa	پارانویید (سوء ظن)	عادی	۱۰۰	۳/۹۴	۱/۸۰	-۵/۵۶	۰/۰۰۰
			متخلف	۱۰۰	۵/۵۳	۲/۲۱		
۶	PT	ضعف روانی	عادی	۱۰۰	۳/۸۶	۲/۹۵	-۲/۴۱	۰/۰۰۱
			متخلف	۱۰۰	۵/۴۲	۳/۴۸		
۷	SC	اسکیزوفرنی (اختلال تفکر)	عادی	۱۰۰	۵/۰۳	۳/۱۲	-۴/۷۰	۰/۰۰۰
			متخلف	۱۰۰	۷/۱۹	۳/۳۸		
۸	Ma	مانیا (سرخوشی)	عادی	۱۰۰	۳/۵۷	۱/۸۳	-۲/۹۱	۰/۰۰۴
			متخلف	۱۰۰	۴/۳۷	۲/۰۵		

اطلاعات مندرج در جدول پنج نشان می‌دهد در تمام مقیاس‌های هشتگانه میانگین نمرات (شدت علائم) در گروه رانندگان متخلف بالاتر از گروه عادی است. بر حسب آزمون T-test و با توجه به سطح معنی‌داری بجز مقیاس هیستری در تمام مقیاس‌های دیگر این تفاوت معنی‌دار بوده و فرضیه‌های تحقیق تایید می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که رانندگان متخلف که تعداد تخلفات آنها تا ۳۰ مورد نیز گزارش شده است و تخلف آنها به حدی بوده که خودروشان در پارکینگ‌های نگهداری خودروهای متخلفان متوقف بوده است از نظر علائم نابهنجاری شخصیتی با سایرین متفاوتند به طوری که بررسی فرضیات تحقیق نشان می‌دهد در مقیاس خود بیمار انگاری میانگین نمرات آنها بالاتر از میانگین نمرات گروه عادی است (۴/۲۴ در برابر ۲/۹۰) و این تفاوت میانگین‌ها از نظر آماری نیز معنی‌دار است. از طرف دیگر میزان علائم افسردگی نیز در دو

گروه متفاوت است به طوری که میانگین علائم افسردگی در گروه متخلف ۶/۷۴ بوده که در مقایسه با گروه عادی ۴/۹۵ متفاوت و از نظر آماری معنی دار است.

همانگونه که در ادبیات تحقیق به آن اشاره شد افراد دارای شخصیت هیستریانی به دنبال توجه دیگران هستند و در رانندگی با حرکات نمایشی و مانورها در پی جلب نظر دیگرانند [۱۰] ولی باید اذعان کرد که در تحقیق حاضر بین علائم این اختلال در دو گروه متخلفان و عادی‌ها تفاوت معنی دار آماری وجود ندارد و برحسب نظر محقق تعداد زیادی از این افراد در گروه‌های سنی هستند که چنین رفتارهایی بعید به نظر رسیده و احتمالاً به خاطر مسائل دیگری دست به تخلف زده‌اند. به هر حال در مقیاس رفتارهای نمایشی بین دو گروه تفاوتی وجود ندارد. مقایسه دو گروه در مقیاس PD (انحراف روانی-اجتماعی) نیز نشان می‌دهد بین دو گروه تفاوت معنی دار آماری وجود دارد که نتایج به دست آمده با سایر تحقیقات نیز همسو است به طوری که تحقیقات مک گوایر نشان داد تصادفات و تخلفات رانندگی می‌تواند نشانه از رفتارهای ضد اجتماعی باشد که در چنین مقیاس‌هایی قابل سنجش است [۵]. از طرف دیگر باید اذعان کرد که در مقیاس پارانوئید اختلاف میانگین گروه عادی ۳/۹۴ در مقابل میانگین گروه متخلف ۵/۵۳ در سطح معنی داری ($\text{sig} = 0/000$) کاملاً معنی دار بوده و می‌توان چنین استنباط کرد که گروه متخلف دیدگاه بدبینانه‌تری نسبت به رعایت مقررات و دیگران دارند و این خود در تخلف و نابهنجاری‌های رفتاری ترافیکی آنها نقش دارد.

مقایسه مقیاس‌های PT (ضعف روانی) و SC (تجزیه تفکر) نیز حاکی از اختلاف معنی داری بین دو گروه از نظر وجود این علائم است به طوری که در مقیاس اول میانگین‌ها ۳/۸۶ برای گروه عادی و ۵/۴۲ برای گروه متخلف و در مقیاس دوم میانگین‌ها ۵/۰۳ برای گروه عادی و ۷/۱۹ برای گروه متخلف به دست آمده که در هر دو مقیاس اختلاف معنی دار است و این مقیاس‌ها نیز نشان تشویش، اضطراب و مشکلات مربوط به تفکر است.

در مقیاس Ma (مانیا) نیز اختلاف بین دو گروه معنی دار است. شاید بتوان استنباط کرد که سطوح بالای این مقیاس با رفتارهای هیجان‌خواهی و ریسک‌پذیری همراه است که در تحقیقات مختلف به نقش آن در تصادفات و تخلفات پرداخته شده است به طوری که نیومن نشان داد رانندگی رقابت‌جویانه و خطرپذیری با ویژگی‌های شخصیتی در ارتباط است [۶] و هیجان‌خواهی از ویژگی‌هایی است که فرد به دنبال موقعیت‌های خطرناک و دردسرساز می‌رود بنابراین می‌توان گفت اشخاصی که هیجان‌خواهی زیادی دارند در مقایسه با سایرین

به سرعت رانندگی می‌کنند و به ماجراجویی زیادتر در موقعیت‌هایی که بالقوه رعب‌انگیزند می‌پردازند [۲].

به طور کلی نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که بین این دو گروه از نظر میزان ابتلا به علائم نابهنجاری شخصیتی تفاوت معنی‌داری وجود دارد که با اکثر تحقیقات به عمل آمده نظیر ایورسن و راندمو [۷] و اولبرگ و راندمو [۹] و نیومن [۶] همخوانی داشته و می‌توان چنین استنباط کرد که متخلفان دارای میزان علائم نابهنجاری شخصیتی بیشتری از گروه عادی هستند و این علائم می‌تواند به عنوان عاملی برای بروز تخلف در آنها عمل کند و باید گفت که ممکن است میانگین نمرات دو گروه در طیف هنجاری قرار گیرد اما میزان علائم مقیاس‌های یادشده در گروه متخلف از نظر آماری بالاتر بوده که خود حاکی از ارتباط این ویژگی‌ها با رفتار رانندگی آنهاست. بر حسب نظر محقق و نتایج به دست آمده می‌توان گفت که ویژگی‌ها و صفات پایدار شخصیتی از موضوعات اساسی است که باید در تبیین رفتار رانندگی به آن پرداخته شود.

پیشنهادها

- ۱- از آنجایی که در تحقیق حاضر مشخص شد رانندگان متخلف از نظر شخصیتی در وضعیت بدتری قرار دارند، توصیه می‌شود دست‌اندرکاران اعطای گواهینامه‌ها، ملاک سلامت روان را همانند سلامت جسمانی به عنوان شرط اعطای گواهینامه در نظر بگیرند، یعنی قبل از اعطای گواهینامه وضعیت روانی متقاضیان بررسی و تایید شود.
- ۲- لازم است افرادی که به طور مستمر دست به تخلف رانندگی می‌زنند به مراجع تخصصی معرفی تا نسبت به درمان آنان اقدام شود.
- ۳- پیشنهاد می‌شود محققان دیگر به بررسی و مقایسه ویژگی‌های پایدار شخصیتی رانندگان بپردازند.
- ۴- برای گروه متخلفان که مشکلات شخصیتی دارند، آموزش‌های گروهی به ویژه در زمینه کنترل رفتار و خودکنترلی پیش‌بینی شود. این آموزش‌ها می‌تواند توسط موسسه‌های خصوصی یا دولتی اجرا شود.
- ۵- پیشنهاد می‌شود علاوه بر موضوع شخصیت به سایر عوامل مداخله‌گر در رفتار رانندگی نظیر ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، هوش و استعداد رانندگان و غیره نیز پرداخته شود.

۶- هنگام اجرای کلاس آموزشی نظری برای اعطای گواهینامه ساعاتی نیز به الگوهای صحیح رفتاری در رانندگی پرداخته شود.

منابع

- [۱] گروسی، فرشی میرتقی. رویکردی نوین در ارزیابی شخصیت. چاپ اول، تبریز: دانیال؛ ۱۳۸۰
- [۲] شولتز، دوان. کریمی، یوسف. نظریه‌های شخصیت. تهران: ارسباران؛ ۱۳۸۴
- [3] Leon j. Principles of driving Psychology. Washington, Universtiy of Havaii; 1997
- [۴] پوت واین دیوید، سامونز، آیدین، نجفی، توانا داود. روانشناسی و جرم. تهران: میزان؛ ۱۳۸۳
- [۵] رستمزاده، مهران. روانشناسی ترافیک و رفتار انسانی. پنجمین کنفرانس مهندسی ترافیک و حمل و نقل ایران؛ ۱۳۷۸؛ تهران: شرکت کنترل ترافیک ایران؛ ۱۳۷۸
- [6] Neuman TR at aL a guide for addressing aggressive driving collisions, The transportation research board national cooperative highway research program , Washington, DC; 2003
- [7] Iversen, H. Rundmo ,T Personality ,Risky driving and accident involvement among norwegian drivers , Pers individ Diff ;33; 2003
- [8] Sumer,N Personality and behavioral predictors of traffic accidents: testing a contextual mediated model .Accid anal prey :35,9; 2003
- [9] Ulleberg , P. Rundmo ,T Personality ,Attitude and risk perception as predictors of risky driving behavior among young drivers, Saf; 41; 2003
- [۱۰] سوری، احمد. روانشناسی ترافیک. چاپ اول. تهران: دانشگاه علوم انتظامی؛ ۱۳۸۴
- [۱۱] دلاور، علی. مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی. تهران: نشر رشد؛ ۱۳۷۵

